

INKLYUZIV TA'LIM – BARCHAGA TENG IMKONIYAT YARATISH YO'LIDAGI MUHIM QADAM

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti, Boshlang'ich ta'lim
yo'nalishi Hayitnazarova Dilrabo, Hamroeva Farida,
Saidov Jurabek Fayzullayevich*

Annotatsiya: Ushbu maqolada inklyuziv ta'limning mazmuni, mohiyati, ahamiyati va uning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni yoritilgan. Inklyuziv ta'limning asosiy tamoyillari, uning pedagogik va psixologik jihatlari, O'zbekiston tajribasida amalga oshirilayotgan islohotlar tahlil etilgan. Maqolada inklyuziv ta'limning insonparvarlik, tenglik va ijtimoiy adolatni ta'minlashdagi o'rni hamda bu boradagi mavjud muammolar va ularning yechimlari haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, teng imkoniyat, maxsus ehtiyojli bolalar, pedagogika, integratsiya, insonparvarlik.

Аннотация: В статье раскрываются сущность, значение и роль инклюзивного образования в развитии общества. Рассмотрены основные принципы и психолого-педагогические аспекты инклюзивного обучения, проанализированы реформы, осуществляемые в Узбекистане. Особое внимание уделено гуманистической и социальной значимости инклюзивного образования, а также существующим проблемам и путям их решения.

Ключевые слова: инклюзивное образование, равные возможности, дети с особыми потребностями, педагогика, интеграция, гуманизм.

Annotation: This article reveals the meaning, essence, and importance of inclusive education in the development of society. It discusses the main principles and psycho-pedagogical aspects of inclusive learning, analyzes the

reforms carried out in Uzbekistan, and highlights the role of inclusive education in promoting humanism, equality, and social justice. The paper also discusses existing challenges and possible solutions in the implementation of inclusive education.

Keywords: *inclusive education, equal opportunities, children with special needs, pedagogy, integration, humanism.*

KIRISH

Hozirgi davrda butun dunyoda inson huquqlarini himoya qilish, har bir shaxsga teng imkoniyat yaratish va jamiyatda adolatli ijtimoiy muhitni ta'minlash masalalari eng dolzarb mavzulardan biridir. Ta'lim tizimi bu jarayonning eng muhim tarkibiy qismi sifatida insonni har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladi. Inklyuziv ta'lim — bu barcha bolalarga, shu jumladan jismoniy, aqliy yoki psixologik imkoniyati cheklangan bolalarga ham umumiy ta'lim muassasalarida o'qish va rivojlanish imkonini beruvchi tizimdir.

Inklyuziv ta'lim g'oyasi insonparvarlik va teng huquqlilik tamoyillariga asoslanadi. Uning maqsadi — har bir bolaning individual imkoniyatlarini inobatga olgan holda, uni jamiyat hayotiga to'liq qo'shish va o'z salohiyatini ro'yobga chiqarish imkonini yaratishdir. Ta'lim jarayonida inklyuziv yondashuv o'quv dasturlarini, baholash tizimini, metod va vositalarni har xil ehtiyojga ega o'quvchilar uchun moslashtirishni nazarda tutadi.

Inklyuziv ta'lim quyidagi tamoyillarga tayanadi:

- Har bir bola ta'lim olish huquqiga ega;
- Ta'lim tizimi barcha bolalarning ehtiyojlariga javob berishi kerak;
- O'qituvchi, ota-ona va jamiyat o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega;
- Farqlarni qabul qilish va hurmat qilish madaniyatini shakllantirish zarur.

Jahon miqyosida inklyuziv ta'lim YUNESKO, YUNISEF kabi xalqaro tashkilotlar tomonidan faol qo'llab-quvvatlanadi. BMTning 2006-yilda qabul qilingan "Nogironlar huquqlari to'g'risida konvensiya"da inklyuziv ta'lim har bir davlatning majburiy vazifalaridan biri sifatida belgilangan. Skandinaviya mamlakatlari, Kanada, Yaponiya va Janubiy Koreya kabi davlatlarda bu tizim yuqori darajada rivojlangan.

O'zbekiston Respublikasida ham inklyuziv ta'lim sohasida izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. 2020-yilda "Nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlari to'g'risida"gi Qonun, 2021–2025-yillarga mo'ljallangan "Inklyuziv ta'limni rivojlantirish milliy dasturi" qabul qilindi. Bugungi kunda ko'plab umumta'lim maktablari va oliy ta'lim muassasalarida inklyuziv ta'lim elementlari joriy etilmoqda. Maxsus psixologik-pedagogik markazlar faoliyat yuritmoqda, o'qituvchilar malakasi oshirilmoqda.

Inklyuziv ta'limni joriy etish jarayonida bir qator muammolar mavjud. Eng asosiylari:

- Mutaxassis kadrlar yetishmasligi;
- Texnik va moddiy baza cheklanganligi;
- Jamiyatda inklyuziv madaniyatning to'liq shakllanmaganligi.

Ushbu muammolarni hal etish uchun pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini oshirish, zamonaviy o'quv metodikalarini joriy etish, ota-onalar va mahalla bilan hamkorlikni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlov mexanizmlarini kengaytirish, maxsus grant va resurs markazlarini yaratish zarur.

XULOSA

Inklyuziv ta'lim — bu inson huquqlarini himoya qilish, ijtimoiy adolatni ta'minlash va har bir bolaga o'z salohiyatini ro'yobga chiqarish imkonini beruvchi eng samarali yo'ldir. U nafaqat ta'lim sohasida, balki jamiyatning barcha qatlamlarida insonparvarlik, bag'rikenglik va tenglik g'oyalari mustahkamlaydi. O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki,

inklyuziv ta'lim tizimini to'liq yo'lga qo'yish mamlakatning barqaror taraqqiyotiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi "Nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlari to'g'risida"gi Qonuni, 2020-yil.
2. "Inklyuziv ta'limni rivojlantirish milliy dasturi" (2021–2025-yillar).
3. Mirziyoyev Sh.M. Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish to'g'risidagi nutqlari. – Toshkent, 2022.
4. YUNISEF O'zbekiston: "Har bir bola maktabda" loyihasi hisobotlari.
5. Qodirova N. "Inklyuziv ta'lim: nazariya va amaliyot". – Toshkent, 2023.